Question Paper

Class-XII (Regular) (Session : 2020-21)

Subject-Sanskrit

Time Allowed : 3 hrs **Maximum Marks : 85**

विशेष निर्देश

(क) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ के ऊपर बाँई और दिए गए वृत में प्रश्न-पत्र सीरीज अवश्य लिखें।

(ख) प्रश्नो के उत्तर देते समय जो प्रश्न-संख्या प्रश्न-पत्र पर दर्शाई गई है उत्तर-पुस्तिका पर भी वही प्रश्न-संख्या लिखना अनिवार्य है।

(ग) उत्तर-पुस्तिका में खाली पन्ना/पन्ने मत छोडिए।

(घ) प्रश्न-पत्र चार मुख्य खण्डों में विभक्त किया गया है।

(ङ) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न के सभी भागों को एक साथ ही लिखिए।

(च) सुलेख का विशेष ध्यान दीजिए।

खण्ड-'क'

(अपठितांश-अवबोधनम्)

1. अधोलिखित गद्यांश पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत:-

प्राचीनकाले स्त्रीशिक्षाया: अतीव महत्त्वमासीत्। यवनशासकानां शासनकाले तै: स्त्रीणां शिक्षा परिसमाप्ता। आङ्गलीयानां शासनकाले भारतीया: उच्चशिक्षायै विदेशे अगच्छन्। तत्रत्यानां नारीणां सर्वतोमुखीम् उन्नतिम् विलोक्य ते विस्मितो: अभवन्। महान् सुधारक: राजा राममोहनराय: स्त्रीशिक्षाया- प्रबलसमर्थक: आसीत्। अस्माकं धर्म सुधारकै: स्त्री शिक्षायै अनेका: संस्था: स्थापिता: यासु सहस्रश: कन्या: शिक्षाम् अलभन्त।

(अ) एकपदेन उत्तरत:-

1. स्त्रीशिक्षाया: प्रबलसमर्थक: क: आसीत्?

schools.aglasem.com
aglasem.com

(ब) पूर्ण वाक्येनोत्तरत:-

2. यवन शासका: किं अकुर्वन्?

अथवा

प्राचीन काले कस्याया: अतीव महत्त्वमासीत्?

(ग) यथानिर्देशम् उत्तरत:-

3. 'शिक्षायै' इति पदे कतमा विभक्ति:?
4. 'कन्या शिक्षा' इत्यत्र विशेषणपदं किम्?
5. 'अस्य गद्यांशस्य उचित शीर्षकं लिखत। 5

2. अधोलिखित अुच्छेदं पठित्वा पदाधारितानाम् प्रश्नानामुत्तराणि लिखत:-

रामायणं सप्तकाण्डेषु विभक्तं वर्तते। एतेषां काण्डानां नामानि सन्ति-बालकाण्डम्, अयोध्याकाण्डम्, अरण्यकाण्डम् किष्किन्धा-काण्डम्, लंकाकाण्डम्, सुन्दरकाण्डम्, युद्धकाण्डम्, उत्तरकाण्डम् च। पाश्चात्य-विद्वान्स: रामायणस्य उत्तर-बालकाण्डे प्रक्षिप्ते मन्यन्ते। रामायणे चतुर्विंशति: सहस्रसंख्याका: श्लोका: सन्ति। रामायणे अनुष्ट्य छन्दस: प्राधान्यं वर्तते। रामायणे महाकाव्यस्य लक्षणानि संघटन्ते। रामायणं करुणरसपरिपूर्णं काव्यम्। रामायणस्य रचना आदिकविना वाल्मीकिना कृता। रामायणमादिकाव्यं वर्तते। अनुष्टुप् छन्दसो आविष्कर्त्ता महर्षि: वाल्मीकि:। रामायणे भारतीय संस्कृते संजीवं चित्रणं वर्तते।

(क) एक पदेन उत्तरत:-

1. रामायणस्य काण्डानाम् कतिसंख्या वर्तते?
2. रामायणस्य क: कर्त्ता?
3. रामायणे कति श्लोका: वर्तन्ते?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तर:-

4. अनुष्टुप छन्दसो आविष्कर्त्ता क: आसीत्?

अथवा

रामायणं कीदृशं काव्यम् अस्ति?

schools.aglasem.com
aglasem.com

(ग) यथानिर्देशम् उत्तरत:-

5. 'रामायणं आदिकाव्यम्'' इत्यस्य विशेषपंद लिखत।
6. ''काण्डानाम'' इति पदे कतमा विभिक्ति:?
7. ''अस्ति'' इति स्थाने कि०क्रिया पदम् प्रयुक्तम्?
8. अस्य गद्यांशस्य उचित शीर्षकं लिखत। 8

खण्ड-'ख'

(रचनात्मक कार्यम्)

3. प्रदत्त शब्द सूची साहाय्येन उचित पदानि चित्वा रिक्त स्थान पूर्ति करणीया:- 8

एकस्मिन् देवालये ताम्रचूड़नाम् ..... वसति स्म। स: ..... देशाटनं कृत्वा जीविका निर्वाहं करोति स्म। एकदा भिक्षां ..... संस्थाप्य नागदन्ते अवलम्ब्य स: .....। एक: मूषक: उत्कृत्य-उत्कृत्य भिक्षापात्रस्यां सर्वां ..... अखादत्। स: खिन्न: तत्र अध: भूमौ अखनत्। स: तत्रस्थं ..... आदाय सुप्त: तदा मूषक: उत्कर्तुं न .....। परिव्राजक: ..... धनं हृत्वा प्रसन्नोऽभवत्।

शब्द-सूची

भिक्षाम्, अस्वपत, प्रत्यहम्, भिक्षापात्रे, परिव्राजक:, मूषकस्य, अशक्नोत्, धनम्।

4. अधोलिखितं संकेतपदानि आधृत्य अनुच्छेदं लिखत:-

संकेतपदानि:-

कविकुलगुरु:, जनश्रुतिरियं, वाग्विशेष:, अपमानेन दग्ध: त्रीणि नाटकानि, कालिदेव्या, व्यरचयत्, द्वे महाकाव्ये, सप्त ग्रन्था:, द्वे खण्डकाव्ये।

अथवा

अधोलिखित विषयोपरि अनुच्छेदं लिखत:-

मम मित्रम् 8

खण्ड- 'ग'

(पठितांश-अवबोधनम)

5. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारितानाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत:-

इयं हि लब्धापि खलु दु:खेन परिपाल्यते। परिपालितापि प्रपलायते। न परिचयं

schools.aglasem.com
aglasem.com

रक्षति। नाभिजनमीक्षते। न रूपं आलोक्यते। न कुलक्रमुमनुवर्तते। न शीलं पश्यति। न वैदग्धयं गणयति। नश्रुतमाकर्णयति। न धर्ममनुरुध्यते। न त्यागमाद्रियते। न विशेषज्ञतां विचारयति। नाचारं पालमित। न सत्यभवबुध्यते।

प्रश्नः-

(क) एक पदेन उत्तरतः-

1. लब्धापि दुःखेन का परिपाल्यते?

अथवा

लक्ष्मी किं न गणयति?

(ख) पूर्ण वाक्येन उत्तरतः-

2. अत्र कः कं उपदिशति?

(ग) यथा निर्देशम उत्तरतः-

3. 'सुखेन' इंति पदस्य किं विलोम पदम्?
4. 'पश्यति' इति पदस्य स्थाने किं पर्यायपंदम्?
5. 'रक्षति' इति पदे कः धातुः कश्च लकारः प्रयुक्तः? 5

6. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखतः-

ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत्।
तेन व्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्यस्विद्धनम्।।

(क) एक पदेन उत्तरतः-

1. मनुष्यः कस्यस्विद् किं न गृधेत्।

अथवा

जगत् सर्वं केन आवास्यम्?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरतः-

2. मनुष्यः कस्य भावनया संसारं भुञ्जीत्?

(ग) यथानिर्देशम् उत्तरतः-

3. 'जगत्याम्' इत्यत्र का विभक्तिः?

schools.aglasem.com
aglasem.com

4. 'वित्तम्' इत्यस्य स्थाने किं पदं प्रयुक्तम्?

5. 'ईशावास्यमिदम्' इत्यस्य पदविच्छेदं कुरुत? 5

7. अधोलिखित नाटयांशं पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानामुत्तराणि लिखत:-

बटव:- कुमार! कुमार! अश्वोऽश्व इति कोऽपि भूतविशेषो जनपदेष्वनुश्रूयते, सोऽयम धुनाऽस्माभि: स्वयं प्रत्यक्षीकृत:।

लव:- 'अश्वोऽश्व' इति नाम पशुसमाम्नाये सांग्रामिके च पठ्यते, तद ब्रूत-कीदृश:?

(क) एक पदेन उत्तरत:-

1. कै: अश्व: प्रत्यक्षीकृत:?

अथवा

'कुमार' इति पदं कस्मै प्रयुक्तम्?

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत:-

2. 'अश्व:' इति नाम पशु समाम्नाये सांग्रामिके च केन पठ्यते?

(ग) यथानिर्देशम उत्तरत:-

3. 'अस्माभि:' इति पदे कतमा विभकित:?

4. 'अनुश्रूयते' इति क्रिया पदे क: उपसर्ग:?

5. 'जनपदेष्वनुश्रूयते' इति पदे सन्धिविच्छेदं कुरुत। 5

8. रेखांकित कथनानि आश्रित्य चतुर्णां प्रश्ननिर्माणं कुरुत:-

(क) पृथिव्या: सत्त भेदा: सन्ति।

(ख) राज्ञाम् उपदेष्टार: विरला: भवन्ति।

(ग) सञ्चय: न कर्त्तव्य:।

(घ) योग: कर्मसु कौशलम्।

(ङ) कौत्स: वरतन्तो: शिष्य: आसीत।

(च) सन्मित्रं पापात् निवारयति। 4

9. अधोलिखितानां शब्देषु चतुर्णां अर्थ लिखत:-

प्रेत्य, मराल:, रसाल:, मेघमाला, क्षीरम्, निशम्य। 2

schools.aglasem.com
aglasem.com

10. अधोलिखितानाम् कयोः द्वयोः भावार्थं स्पष्टीकुरुतः-

(क) तेन व्यक्तेन भुञ्जीथाः।

(ख) कोटीश्चतस्त्रो दश चाहर।

(ग) योगः कर्मसु कौशलम्। 3+3=6

11. अधोलिखितस्य श्लोकस्य अन्वयं लिखतः-

बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते।
तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम्।।

अन्वयः- बुद्धियुक्तः ..... उभेइह जहाति। तस्मात् ..... युजस्व योगः ..... कौशलम् (भवति)। 3

12. पञ्च प्रश्ननानां संस्कृतेन उत्तरतः-

(क) केषाम् उपदेष्टारः विरलाः सन्ति?

(ख) विद्यया किं प्राप्नोति?

(ग) चन्द्रकेतुः कः आसीत्?

(घ) लक्ष्मीमदः कीदृशः?

(ङ) अकर्मणः किं ज्यायः?

(च) सर्वत्र कीदृशं नीरम् अस्ति?

(छ) नीडेषु के प्रतिनिवर्तन्ते? 5

13. (क) भर्तृहरेः अथवा कालिदासस्योपरि हिन्दी भाषायाम् संक्षिप्त-परिचयं लिखत।

(ख) 'रघुकौत्ससंवाद' अथवा 'विक्रमस्यौदार्यम्' पाठस्य सारं संक्षेपेण हिन्दी भाषायां लिखत। 2½+2½=5

खण्ड- 'घ'

(छन्दोऽलंकारपरिचयः)

14. (क) 1. कस्मिन् गणे सर्वे वर्णाः लघवः भवन्ति?

2. 'वसन्तः' अस्मिन् पदे कः गणः? 1,1

(ख) कयोः द्वयोः छन्दसोः लक्षणं, उदाहरणम्, संगतिं सहितं लिखतः-

schools.aglasem.com
aglasem.com

मालिनी, वंशस्थ, अनुष्टुप। 3+3=6

15.(क) रिक्त स्थानानि पूरयतः-

1. ..... अनुप्रासः।

2. सम्भावनमथोत्प्रेक्षा ..... समेन यत्। 1,1

(ख) कयोः द्वयोः अलंकारयोः लक्षणम्, उदाहरणम्, संगति सहितं लिखतः-

उपमा, रूपकः, उत्प्रेक्षा। 3+3=6

schools.aglasem.com
Sell Earn while Learn Program. Send your papers and get p
Contact: support@aglasem.com aglasem.com